

آبیاری نوین از رؤیا تا واقعیت؛ اراضی کشاورزی تشنه «مدیریت آب» است

کمبود آب بر کشاورزی استان‌های مختلف کشور از جمله خوزستان سایه افکنده و برای برون‌رفت از این شرایط، باید «شعارها» را تبدیل به «واقعیت» کرد، فاصله‌ای از آبیاری سنتی تا نوین!

خبرگزاری مهر، گروه استان‌ها - علی نواصر: کشاورزی در خوزستان تبدیل به بیمار در حال احتضار شده است. قهر آسمان از یکسو و سیاست‌های اشتباه مدیریت آب، زمین‌های کشاورزی خوزستان را در مسیر تبدیل‌شدن به بیغوله قرار داده است. دیگر کشاورزان با آن زمانی که بیل را به اندک گلی می‌زدند و فوران آب، زمین‌های آن‌ها را سیراب می‌کرد، باید خداحافظی کنند. زمانه دیگر عوض شده و خشکسالی و انتقال آب‌هایی که سهم خوزستانی‌ها است، شرایط را برای کشاورزی و کشاورزان استان پیچیده و سخت کرده است.

همین قبل از جنگ بود که در منطقه سلیچ آبادان، مردم در خانه‌های خود را باز می‌کردند و نهرهایی که با جذر و مد دریا، پرآب می‌شدند را می‌دیدند. زمانه عوض شده است، نخل‌های استوار آبادان که هشت سال جنگ تحمیلی آن‌ها را از پا نینداخت و سایه‌سار مدافعان نجیب شهر بودند، اسیر دشمن بیرحمی به نام بی‌آبی شده‌اند و حالا ایستاده می‌میرند؛ چون سهم آبی که به آن‌ها می‌رسید به جایی دیگر رفته است.

شاید آسمان هم قهرش گرفته است چراکه بشر در حال دستکاری طبیعت است و خودش مسیر آب‌هایی که سهم زمین‌های تشنه، تالاب‌های با برکت و نخل‌های سرسبز هستند را تغییر داده و آب را سخاوتمندانه تقدیم کوره‌های فولادسازی کرده است.

حالا که آب نیست، چاره چیست؟ قرار نیست کشاورزان خوزستانی که هنوز عقیده دارند، کشاورزی برکت دارد و دست از تلاش برای مبارزه بی‌امان با بی‌آبی برنمی‌دارند، بیل‌های خود را کنار بگذارند و شاهد خشک و خشک‌تر شدن زمین‌هایشان باشند. خوزستانی که قرار است تا سال ۱۴۰۴ نیاز غذایی ۲۷ میلیون ایرانی را تأمین کند، آیا باید به حال خود رها شود و دولت فکر و تدبیری برای آن ندارد؟

چاره این است که دولت باید مرز بین رؤیا و واقعیت را کوتاه کند و به رؤیای خود در توسعه کشاورزی در خوزستان، جامه زیبای حقیقت بپوشاند. سال‌هاست دولت‌های مختلف قبل از مردم و کشاورزان، فریاد بی‌آبی سر می‌دهند و همه را به صرفه‌جویی دعوت کرده‌اند ولی در این بین یک حقیقت تلخ وجود دارد و آن این است که دولت برای نوین‌سازی آبیاری کشاورزی، دست‌های خود را در جیب گذاشته و تنها به کشاورزان زحمتکش وعده می‌دهد.

سال‌هاست دولت‌های مختلف شعار آبیاری نوین را سر داده‌اند ولی عملاً حاضر نشدند، به‌صورت جدی وارد این عرصه بسیار حساس شوند و گامی که کشورهای دیگر برداشته و اکنون طعم شیرین موفقیت آن را چشیده‌اند، را بردارند. اکنون صدای وزارت نیرو گوش فلک را کر کرده است که مردم باید در مصرف آب شرب صرفه‌جویی کنند و هزار اخطار در این‌بین به خورد مردم می‌دهد ولی آن‌ها برای کشاورزی سنتی که ۹۰ درصد آب‌های ایران را مثل هیولا می‌بلعد، نسخه شفا بخش ندارند و صرفاً به دنبال مسکن‌ها هستند.

راهکار حل مشکلات ایران و به‌طریق‌اولی خوزستان، استفاده از آبیاری نوین است؛ ولی واقعیت این است که کشاورزان به‌خصوص خوزستانی‌ها به علت مشکلات سال‌های اخیر که زیان‌های فراوانی را متحمل شده‌اند، قادر نیستند هزینه‌های سنگین ایجاد شبکه‌های آبیاری نوین در زمین‌های خود را بپردازند؛ پس دولت باید در این زمینه تدبیری بیندیشد و مثلاً کل هزینه‌های نوین‌سازی شبکه آبیاری زمین‌های مستعد را پرداخت کند.

۹۰ درصد آب ایران برای کشاورزی

عضو کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی در گفتگو با خبرنگار مهر می‌گوید: با توجه به اینکه استان خوزستان جزو استان‌هایی است که در حال حاضر با تنش آبی روبرو شده؛ بنابراین نیاز داریم که در بحث صرفه‌جویی آب به‌ویژه توسعه آبیاری نوین در بخش کشاورزی برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تر و منسجم‌تری داشته باشیم.

عباس پاپی زاده می‌افزاید: ۹۰ درصد سرانه مصرف آب در کشور برای بخش کشاورزی صرف می‌شود؛ بنابراین صرفه‌جویی در این بخش خیلی راهگشا خواهد بود. یکی از روش‌های صرفه‌جویی در مصرف آب کشاورزی استفاده از شبکه‌های آبیاری نوین است.

وی تأکید می‌کند: آبیاری نوین شیوه‌های مختلفی از جمله تحت‌فشار، بارانی، قطره‌ای و نواری دارد. برای استفاده از هرکدام از شیوه‌های آبیاری نوین اقلیم، خاک منطقه و نوع محصولات را در نظر می‌گیرند. هر کشوری روش خاص خودش را در آبیاری نوین استفاده می‌کند و سعی بر این دارند تا آن روش را بومی کنند.

نماینده مردم دزفول در مجلس عنوان کرد: یکی از مشکلات موجود در ارتباط با آبیاری نوین خوزستان، بحث مدیریت است. متأسفانه آبیاری نوین خوزستان متناسب با اقلیم این استان نیست به‌عنوان مثال روش

بارانی اصلاً مناسب خوزستان نیست چون به دلیل خشکی هوا و دمای بالا باعث تبخیر سریع و زیاد آب میشود.

آموزش حلقه مفقوده

پای زاده یادآور شد: آموزش و ترویجی که باید به کشاورزان خوزستان داده میشد هنوز به خوبی انجام نشده است. برای مثال اکثر مواقع سیستم آبیاری نوین کشاورزی در اراضی مختلف استان راه اندازی میشود درحالی که کشاورز نحوه کامل استفاده از آن را بلد نیست و این بیاطلاعی باعث از بین رفتن کارایی لازم سیستم آبیاری تحت فشار شده و در نهایت ناکارآمد خواهد بود.

وی بیان کرد: در خوزستان عادت کرده ایم که از آب به روش سنتی برداشت کنیم در صورتی که با استفاده از آبیاری تحت فشار، شاهد افزایش عملکرد کشاورزی، کاهش هزینه کارگری و بسیاری از مزایای دیگر خواهیم بود. متأسفانه مدیران استان عزم جدی در این زمینه ندارند که به مسئله آبیاری نوین بیشتر ورود پیدا کرده و برنامه های خوبی را در این زمینه ارائه کنند.

نماینده مردم دزفول در مجلس گفت: رودخانه های کارون، دز و کرخه بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ مترمکعب دبی آب دارند و ۴۵۰ هزار هکتار اراضی

جدید را هم باید به زیر کشت ببریم؛ بنابراین به آب بیشتری نیاز داریم. برای موفق شدن در به زیر کشت بردن این اراضی جدید باید از سیستم آبیاری تحت فشار استفاده کرد. روش‌های کشت هم باید متناسب با خوزستان باشد.

طبق یک تحقیق میزان هدررفت آب بخش کشاورزی در ایران ۷۰ درصد است؛ یعنی از ۸۶ میلیارد مترمکعب آب مختص این بخش، حدوداً ۶۰ میلیارد مترمکعب آن هدر می‌رود و ۸۰ درصد اتلاف منابع آبی کشاورزی به علت عدم استفاده از فنّاوری‌های پیشرفته آبیاری است. پس می‌توان با تغییر نگرش و اصلاح سیستم کشاورزی و آبیاری، بخشی از این هدررفت عظیم را به چرخه تولید و استفاده برگرداند. آمریکا، آلمان و ژاپن در دوره گذار از کشاورزی سنتی به صنعتی در یک بازه زمانی کوتاه مدت ده‌ها میلیارد دلار در این بخش هزینه کردند. ایران نیز باید در این مورد قدمی اساسی بردارد و با کمک به اصلاح زیرساخت‌ها شرایط استفاده درست از آب را فراهم کند.

مسئله دیگر در مورد هدررفت آب بخش کشاورزی مربوط به بهره‌وری آب است. در ایران مقدار بهره‌وری آب کشاورزی به‌طور متوسط ۳۵ درصد بوده ولی در کشورهای توسعه‌یافته این مقدار ۶۵ درصد و برای کشورهای در حال توسعه ۴۵ درصد است. روش آبیاری تأثیر بسزایی در افزایش راندمان و بهره‌وری آبیاری دارد به‌طوری‌که با حرکت از آبیاری سنتی غرقابی به سمت آبیاری قطره‌ای این بهره‌وری از ۳۰ تا ۵۰ درصد در روش ثقلی به ۸۰ تا ۹۰ درصد در روش آبیاری قطره‌ای افزایش می‌یابد.

کارشناسان معتقدند با به‌کارگیری روش‌های جدید و نوین آبیاری (قطره‌ای و تحت فشار) در کشور شاهد توسعه کشاورزی در دشتهای بحرانی و ممنوعه خواهیم بود و همچنین می‌توانیم شاهد افزایش کشت گلخانه‌ای سبزی و صیفی در کشور باشیم.

۹۸ درصد کشاورزی خوزستان آبی است

کیخسرو چنگلوائی رئیس سازمان جهاد کشاورزی خوزستان که مثل همه اسلافش می‌داند مشکل کار کجاست در همین زمینه به خبرنگار مهر می‌گوید: در این زمان بیش از ۹۸ درصد محصولات تولیدی کشاورزی استان وابسته به اراضی آبی است و همچنین ۹۰ درصد از میزان آبی که در این خصوص مورد استفاده قرار می‌گیرد از محل آب‌های سطحی استان و تنها ۱۰ درصد آن از محل آب‌های زیرزمینی است. همین مسئله اهمیت

موضوع آب در بخش کشاورزی خوزستان را به‌خوبی نشان می‌دهد.

وی می‌افزاید: به دلیل شرایط اقلیمی منطقه بر روی کشت دیم نمی‌توان حساب باز کرد؛ از طرفی سرچشمه هیچ‌کدام از پنج رودخانه اصلی تأمین‌کننده آب‌های سطحی استان نیز درون استان نیست؛ خشکسالی‌های چند سال گذشته نیز باعث شده تا آورد رودخانه‌ها کاهش یابد و همین موضوع نیز تأثیر مستقیم بر روی کیفیت منابع آبی استان گذاشته است.

چنگلوائی با بیان اینکه خوزستان بزرگ‌ترین قطب تولید محصولات کشاورزی کشور است و به همین دلیل کارکردی ملی دارد؛ عنوان می‌کند: در چنین شرایطی تنها می‌توان با بهره‌گیری از روش‌های نوین کشاورزی، خسارات کشاورزان را کاهش داد. نمی‌توان در این شرایط مدام به دنبال مقصر گشت و فعالیتی برای بهبود شرایط انجام نداد.

رئیس سازمان جهاد کشاورزی خوزستان اظهار می‌کند: رشد جمعیت استان هیچ راهی به‌جز افزایش راندمان تولید را برای ما باقی نگذاشته است. متأسفانه در استان خوزستان حدود ۶۰۰ هزار هکتار از اراضی کشاورزی به‌صورت سنتی کشت می‌شود که این روش راندمان تولیدی محصولات را پایین می‌آورد به همین دلیل، کشاورزان برای بهبود وضعیت کشت خود راهی به‌جز بهره‌گیری از روش‌های آبیاری نوین ندارند.

وی با بیان اینکه در صورتی‌که کشاورزان خوزستانی بخواهند از روش‌های

نوین کشاورزی استفاده کنند، اعتباراتی از سوی سازمان جهاد کشاورزی خوزستان به آنها اعطا می‌شود، می‌گوید: در سال جاری ۶۰ میلیارد تومان اعتبار از سوی وزارت جهاد کشاورزی به همین منظور در اختیار این سازمان قرار گرفته است.

اختصاص تسهیلات بلاعوض

چنگلوايي اظهار کرد: در حال حاضر برای هر هکتار آبیاری بارانی ۵۰ میلیون ریال و برای آبیاری قطره‌ای ۶۵ میلیون ریال تسهیلات بلاعوض به کشاورزان پرداخت می‌شود. البته این نکته قابل‌ذکر است که بر اساس قانون، ۸۵ درصد هزینه اجرای آبیاری نوین را می‌توان به کشاورز پرداخت کرد اما هماکنون دریافتی متقاضیان کمتر از این مقدار است و در حدود ۷۰ درصد هزینه‌ها را پوشش می‌دهد.

وی همچنین به برخی از مشکلات بهره‌گیری از روش‌های نوین کشاورزی در خوزستان اشاره می‌کند و می‌افزاید: یکی از عوامل محدودکننده توسعه طرح‌های آبیاری بارانی دمای بالا در خوزستان است که باعث تبخیر سریع می‌شود. نامناسب بودن خاک و زهکشی، بادهای موسمی و کیفیت نامناسب آب به‌ویژه در اراضی انتهایی حوضه رودخانه‌ها از دیگر موانع در این زمینه است. ما همه تلاش خود را در این خصوص به کار خواهیم گرفت تا مشکلات موجود را به نقطه صفر برسانیم.

رئیس سازمان جهاد کشاورزی خوزستان تصریح می‌کند: بارندگی‌های استان از نظر زمانی و مکانی پراکنش مناسبی ندارد و این خشکسالی‌ها محدودیت‌هایی در منابع آب را به دنبال داشته است، این شرایط باعث شده تا در برخی شهرستان‌ها کشاورزان به روش‌های نوین کشاورزی روی بیاورند و راندمان تولید خود را افزایش دهند. فرهنگ استفاده از این روش باید سریع‌تر در استان جا بیفتد تا کشاورزان بیش از این آسیب نبینند.

بی‌اطلاعی کشاورزان از تسهیلات دولتی

کشاورزان خوزستانی که علاقه‌مند به ایجاد شبکه‌های آبیاری نوین در زمین‌های خود هستند اما عقیده‌ای دیگر دارند و حرف‌های رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان را نه تنها رد می‌کنند که بیشتر آن را خوراک رسانه‌ای می‌دانند. آن‌ها عقیده دارند، کشاورزانی که تنها راه کسب روزی حلال برای آن‌ها، زمین کشاورزی است، قطعاً علاقه‌مند هستند که زمین‌های خود را به سامانه نوین آبیاری مجهز کنند ولی شرایط به این‌گونه که مسئولان جهاد کشاورزی اعلام می‌کنند، نیست.

یکی از کشاورزی بخش شاوور شوش در این خصوص به خبرنگار مهر می‌گوید: این تسهیلاتی که مسئولان جهاد از آن‌ها حرف می‌زنند را ما نشنیده‌ایم و باید آن‌ها در نحوه اطلاع‌رسانی خود به کشاورزان تجدیدنظر کنند زیرا اغلب کشاورزان ۲۰ روستای بخش شاوور علاقه‌مند به ایجاد شبکه‌های نوین آبیاری هستند. همین حالا یکی از کشاورزان منطقه با استفاده از آبیاری قطره‌ای موفق به کشت برنج شد و محصول خوبی برداشت کرد به همین دلیل کشاورزان بشماری با دیدن این شرایط، به دنبال نصب این تجهیزات هستند.

وی می‌افزاید: مشکل دوم کشاورزان برای این کار هم این است که مسئولان جهاد آن‌قدر کار را پیچیده می‌کنند که کشاورز در پیچ‌وخم کارهای اداری کلافه می‌شود و عطای کار را به لقایش می‌بخشد. واقعیت امر این است که کشاورزان به علت درگیری با زمین‌های کشاورزی خود، تاب و تحمل مسائل پیچیده اداری را ندارند درحالی‌که انتظار می‌رود، مسئولان جهاد کشاورزی این مسئله را تسهیل ببخشند.

این کشاورز اهل شاوور ادامه می‌دهد: همین حالا مسئولان اعلام کرده‌اند ممکن است خوزستان کشت تابستانه نداشته باشد ولی آیا آن‌ها به معیشت کشاورزان هم توجه داشته‌اند. این حرف آن‌ها غیرمستقیم این معنی را می‌دهد که انتظار دارند کشاورزان، روستاها را خالی و زمین‌های کشاورزی را رها کنند و به‌صاف حاشیه‌نشینان و بیکاران در شهرها اضافه شوند. اگر هر یک از کشاورزان یک تابستان را نکارد، در تأمین معیشت خود با مشکل مواجه می‌شود.

بخش کشاورزی خوزستان رویکردی ملی دارد و در حال حاضر گندم ۱۱ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر و شکر ۳۱ میلیون نفر جمعیت کشور در خوزستان تولید می‌شود. ۵۰ درصد صادرات خرمای کشور از خوزستان است و قسمت عمده ذرت یعنی ۳۸ درصد نیاز مردم و همچنین ۹۷ درصد چغندر پاییزه در خوزستان تولید می‌شود؛ بنابراین هرگونه بی‌توجهی به مسئله کشاورزی در استان، بازی با امنیت غذایی یک سرزمین است و مسئولانی که در این زمینه به شعار دادن در جلسات بسنده کرده‌اند باید بدانند مدیریت صرفاً حرف و سخن گفتن نیست بلکه باید آستین‌ها را بالا زد و به میان کشاورزان رفت و دغدغه‌های آنان را با جان و دل، گوش داد.

یاد صحبت یکی از فرمانداران استان در نشست شورای مسکن در زمان اوج طرح مسکن مهر می‌افتم که گفت؛ برای اینکه همه مردم به‌خصوص

شهرهای کوچک از منافع این طرح بهره‌مند شوند باید وانت کرایه کنیم و با بلندگو به مردم اعلام کنیم. هرچند آن حرف با تمسخر حضار در جلسه مواجه شد ولی اکنون برای ترغیب کشاورزان به استفاده از طرح‌های آبیاری نوین باید به میان آنان رفت نه اینکه آن‌ها را در راهروی ادارات و پیچ‌وخم‌های اداری، کلافه کرد.

کشاورزی در خوزستان تبدیل به بیمار در حال احتضار شده است، قهر آسمان شاید پایان‌پذیرد ولی قطعاً سیاست‌های اشتباه مدیریت آب باید از بین برود تا بیل‌های کشاورزانی که قانع به یکلقمه حلال هستند، همچنان از دل زمین خوزستان، امنیت غذایی و خودکفایی برای این کشور بیرون بکشد.